

Eerste Kamer der Staten-Generaal

Minister van Defensie
Mevrouw drs. A.Th.B. Bijleveld-Schouten
Postbus 20701
2500 ES Den Haag

Binnenhof 22
postbus 20017
2500 EA Den Haag

telefoon 070-312 92 00
fax 070-312 93 90

e-mail postbus@eerstekamer.nl
internet www.eerstekamer.nl

datum 26 oktober 2017

betreft Vragen inzake Commissiemededeling en verordening inzake een Europees Defensiefonds

ons kenmerk 161986u

Geachte mevrouw Bijleveld-Schouten,

De leden van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken, Defensie en Ontwikkelingssamenwerking (BDO) hebben met belangstelling kennisgenomen van de op 7 juni 2017 door de Europese Commissie gepresenteerde mededeling over het Europees Defensiefonds (EDF) en bijbehorende verordening voor het opzetten van een industrieel ontwikkelingsprogramma.¹ Deze voorstellen geven de leden van diverse fracties aanleiding tot het stellen van vragen.

Algemeen

De leden van de **D66**-fractie hebben met interesse en waardering kennis genomen van de mededeling van de Europese Commissie om een Europees Defensiefonds op te richten en van de verordening tot instelling van een industrieel ontwikkelingsprogramma. Zij verwelkomen dat met deze stappen de samenwerking tussen de lidstaten van de Europese Unie (EU) zal worden bevorderd en de efficiëntie van nationale defensie-uitgaven kan worden verbeterd en duplicatie en verspilling worden tegengegaan. De leden van de D66 onderstrepen het belang van hechte Europese samenwerking, ook op het gebied van veiligheid en defensie. Deze leden hebben daarbij enkele vragen over de concrete vormgeving van het Europees Defensiefonds en het industrieel ontwikkelingsprogramma.

De leden van de **SP**-fractie hebben met verontrusting kennis genomen van de Commissiemededeling en de verordening inzake een Europees Defensiefonds. De leden van de SP-fractie constateren dat de uitvoering van eerdere plannen (zoals vervat in het Europees Defensie Actieplan) voor de verdere militarisering van de EU nu versneld ter hand wordt genomen. De leden van de SP-fractie delen de mening van de regering dat dit een wenselijke ontwikkeling is die de Europese veiligheid zal versterken niet. Naar aanleiding van het BNC-fiche wensen de leden van de SP-fractie een aantal vragen aan de regering te stellen.

¹ COM(2017)295 (mededeling) en COM(2017)294 (verordening). Zie dossier E170029 op www.europapoort.nl.

datum 26 oktober 2017

ons kenmerk 161986u

blad 2

Positie kleinere lidstaten

De leden van de **D66**-fractie constateren dat in het voorstel van de Europese Commissie de coördinatieraad wordt genoemd, waarin de Commissie, de Hoge Vertegenwoordiger, de lidstaten, het Europees Defensieagentschap en eventueel de industrie worden samengebracht. Kan de minister toelichten op welke manier de besluitvorming binnen deze coördinatieraad zal worden vormgegeven? Binnen de EU omvat de Europese defensie-industrie enkele hoofdrolspelers in met name Frankrijk, Duitsland en Italië en daarnaast een aantal kleinere 'niche players' in de kleinere lidstaten, zoals Nederland. Hoe kan het beste zeker worden gesteld dat de belangen en opvattingen van deze laatste groep landen tot hun recht kunnen komen in het besluitvormingsproces?

Hiermee verbonden brengen de leden van de D66-fractie graag een tweede punt naar voren dat met name van belang is voor het midden- en kleinbedrijf (MKB). In het BNC-fiche dat de regering op 14 juli 2017 naar de Kamer stuurde wordt gesteld dat Nederland zich in het kader van het voorstel in zal zetten voor een 'level playing field', waardoor bedrijven (waaronder het MKB) uit kleinere landen eerlijke kansen krijgen als hoofdaannemer of als toeleverancier. Het belang hiervan voor de Nederlandse defensie-industrie is evident. Heeft de regering al concrete ideeën hoe dit te bereiken?

Nut en noodzaak

De eerste vragen van de leden van de **SP**-fractie hebben betrekking op nut en noodzaak van het voorgestelde programma en de onderbouwing daarvan. Is de regering het eens met de stelling van de Europese Commissie dat de Europese defensie-industrie te maken heeft met investeringen van onvoldoende kwaliteit en een ontoereikend investeringsniveau? Zo ja, uit welke studies en exacte cijfers blijkt dit dan volgens de regering? Ontoereikend waarvoor?

De leden van de SP-fractie merken op dat de Europese defensie-industrie in totaal een jaaromzet van rond de 100 miljard euro heeft. Waarom is dit onvoldoende voor deze industrie om haar eigen onderzoek en capaciteitenontwikkeling te financieren? Heeft de regering inzicht in de winstgevendheid van de Europese defensiesector en zo ja, in hoeverre geven deze cijfers dan aanleiding tot de conclusie dat er publiek geld naar de Europese wapenindustrie moet om deze concurrerend te houden? De leden van de SP-fractie horen graag of er studies zijn die aantonen dat de winstgevendheid van de Europese defensie-industrie in gevaar komt als dit Europese publieke geld niet vrijgemaakt wordt. Dreigen Europese defensiebedrijven dan failliet te gaan? Zo ja, waarom zou dat dan voorkomen moeten worden door middel van subsidies? En is de voorgestelde 500 miljoen dan wel voldoende of kan de regering zich voorstellen dat er uiteindelijk nog meer bij zal moeten?

De leden van de SP-fractie zijn daarnaast benieuwd op basis van welke overwegingen dit programma volgens de regering gerechtvaardigd is op grond van Artikel 173 van het EU-verdrag en daarmee gericht op de verbetering van concurrentiepositie van de Europese defensie-industrie? Biedt dit artikel voldoende juridische basis voor de voorliggende verordening volgens

datum 26 oktober 2017

ons kenmerk 161986u

blad 3

de regering? Zo het al nodig is de concurrentiepositie van de Europese wapenindustrie te verbeteren, vindt de regering het aanwenden van belastinggeld de beste manier op dit te doen?

Is de regering het voorts met de leden van de SP-fractie eens dat op basis van de voorgenomen voorstellen de Europese defensie-industrie eerst op Europees niveau subsidie verkrijgt in de ontwikkeling van haar producten (wapens) terwijl vervolgens via nationale aanbestedingen overheden en dus de belastingbetaler deze zelfde producten weer afneemt? Betaalt de belastingbetaler zo niet twee keer aan de defensie-industrie? Vindt de regering dit een verantwoorde industriepolitiek?

De leden van de SP-fractie horen graag of de regering van mening is dat de defensiemarkt een vrije markt is. Zo ja, op grond waarvan zijn verstoringen van deze markt via overheidssubsidies dan toch gewenst? Zo nee, hoe kijkt de regering aan tegen het maken van private winsten in een markt die kennelijk niet opereert op basis van de principes van de vrije markt? Zou dit niet ook een reden kunnen zijn de defensie-industrie in publieke handen te brengen?

Financiering

Daarnaast merken de leden van de **D66**-fractie op dat in het BNC-fiche wordt gesteld dat Nederland geen voorstander is van het voorstel van de Commissie om het meerjarig financieel kader van het ontwikkelingsprogramma te bekostigen door middel van herprioritering en door gebruik te maken van de niet-toegewezen marge van het EU-budget. Met name dit laatste wordt door de regering niet enthousiast ontvangen. Kan de regering aangeven of zij alternatieve financieringsmogelijkheden ziet?

Voorts is het de leden van de D66-fractie nog niet geheel duidelijk wat de verhouding binnen het fonds is tussen enerzijds de ontwikkeling en anderzijds de aankoop van defensiematerieel. Klopt de interpretatie van deze leden dat het industrieel ontwikkelingsprogramma moet worden beschouwd als losstaand van de 'financial toolbox'?

Aansluitend daarop vragen de leden van de D66-fractie graag of het klopt dat de aankoop van defensiematerieel niet gefinancierd zal worden vanuit het ontwikkelingsprogramma, maar vanuit deze toolbox, die gevuld zal worden door middelen die op vrijwillige basis door de lidstaten ter beschikking gesteld worden, met medefinanciering door de Commissie?

De leden van de D66-fractie constateren dat de Europese Commissie ervan uitgaat dat het voorgestelde programma van één miljard euro jaarlijks na 2020 voor ontwikkeling van militaire capaciteiten en technologie, zal werken als hefboom voor de nationale financiering met een verwacht multiplicatoreffect van vijf. Deze berekening geldt voor de gehele EU. De leden van de D66-fractie willen graag van de regering vernemen welk multiplicatoreffect voor specifiek Nederland kan worden verwacht.

Ook vernemen de leden van de D66-fractie graag of er wordt voorzien in een berekening waarin per land de financiële inleg van het fonds wordt gecompenseerd door bezuiniging door samenwerking bij de aanschaf, en door een min of meer evenredige verdeling van werk en inkomsten

datum 26 oktober 2017

ons kenmerk 161986u

blad 4

onder de lidstaten op basis van de financiële deelname van de landen aan de ontwikkeling en aankoop van defensiematerieel.

Voorts hebben de leden van de **SP**-fractie nog enkele vragen over de financiële implicaties en de consequenties voor de EU-begroting. Er is sprake van een herprioritering binnen de bestaande financiële kaders. De regering geeft aan geen bezwaar tegen deze herprioritering te hebben. De leden van de SP-fractie vragen de regering dit, en dus de onderliggende beleidskeuzes, nader te motiveren. Op grond waarvan zou een industrieel ontwikkelingsprogramma voor de Europese defensie-industrie prioriteit moet krijgen ten opzichte van bijvoorbeeld de Europese programma's voor navigatie per satelliet en aardobservatie of voor 'sustainable development and environmental protection', waarvan het budget verlaagd zal worden? Vindt de regering genoemde programma's nuttig? Hoe schat de regering de gevolgen in van een verlaging van het budget van deze programma's?

De leden van de SP-fractie merken op dat bij elkaar opgeteld deze verlagingen nog niet genoeg zullen zijn en dus wordt ook de niet-toegewezen marge verlaagd. Om welk bedrag gaat het hier precies? De regering betoont zich geen voorstander van een voortijdige inzet van deze marge. Maar schat de regering dan in dat de financiering binnen de bestaande financiële kaders mogelijk ook te realiseren is zonder de inzet van deze marge? En zo dit niet het geval blijkt te zijn, vindt de regering de inzet van deze marge dan geen onverantwoord risico gegeven het feit dat, zoals de regering zelf ook stelt, deze marge bedoeld is voor onvoorziene uitgaven? Kan de regering preciseren onder welke omstandigheden zij de inzet van deze marge wel of niet verantwoord zou vinden?

De leden van de SP-fractie zien dat de regering de Europese Commissie ook vraagt om een inventarisatie van de gevolgen en risico's van de voorgestelde financiering. Betreft dit ook de gevolgen van de genoemde bestaande programma's waarvan het budget verlaagd zal worden? Wanneer verwacht de regering deze inventarisatie te ontvangen en zal de regering deze ook met de Eerste Kamer delen? Is het denkbaar dat deze analyse van de gevolgen en risico's leidt tot een verandering van de Nederlandse positie ten aanzien van het voorstel?

Graag horen de leden van de SP-fractie daarnaast hoe groot de regering het risico inschat dat vanwege onvoorziene uitgaven tussen nu en 2019 (als het eerste geld vrijgemaakt zal moeten worden) de marge niet ingezet kan worden? In hoeverre is de Brexit (en het mogelijk stuklopen van de onderhandelingen) hier ook in het bijzonder een risico? Hoe zou de regering dan aankijken tegen de financiering van het voorgestelde programma? Zou het dan nog steeds binnen de bestaande kaders gefinancierd kunnen worden?

De leden van de SP-fractie constateren dat regering niet wil vooruitlopen op de omvang en inhoud van het volgende meerjarige financiële kader, maar is de regering het met de leden van de SP-fractie eens dat de door de Commissie gewenste reservering van één miljard euro per jaar na 2020 dan wel een verhoging van de EU-begroting met zich mee zal brengen dan wel een verdergaande herprioritering van de uitgaven dan nu reeds voorzien noodzakelijk zal maken? Wanneer verwacht de regering de Kamer nadere inzichten te kunnen verschaffen omtrent haar

datum 26 oktober 2017

ons kenmerk 161986u

blad 5

overwegingen in dezen? Kan de regering zich in beginsel vinden in dit bedrag van één miljard per jaar als te realiseren ambitie voor na 2020?

Veiligheid en samenhang met NAVO

Tot slot is het de leden van de **D66**-fractie opgevallen dat onderhavige stukken van de Commissie de NAVO niet genoemd wordt, terwijl in meerdere andere EU-teksten de laatste tijd voortdurend wordt herhaald dat de militaire capaciteitsopbouw in de EU in samenhang met de defensieplanning in NAVO-verband moet plaatsvinden. Welke betekenis moet aan deze omissie worden toegekend?

De leden van de **SP**-fractie constateren dat in haar positiebepaling de regering voorstander stelt te zijn van een versterkte samenwerking op het gebied van veiligheid en defensie en verwijst daarbij naar de verslechterde veiligheidssituatie zowel aan de Oost- en Zuidflank van Europa. Op grond waarvan denkt de regering dat deze veiligheidssituatie zal verbeteren als er Europees belastinggeld naar de Europese defensie-industrie zal gaan? Is het volgens de regering denkbaar dat acties van Europese lidstaten – al dan niet in NAVO-verband – zelf eerder hebben bijgedragen aan de verslechterde veiligheid aan de Europese flanken? Vindt de regering, met de kennis van nu, dat de militaire actie uitgevoerd ten aanzien van Libië in 2011 de veiligheid aan Europa's zuidflank versterkt of verslechterd heeft? Hoe zal in dat licht Europese defensiesamenwerking onze veiligheid precies vergroten, zo vragen de leden van de SP-fractie?

De commissie BDO ziet de antwoorden van de regering graag uiterlijk binnen vier weken tegemoet.

Hoogachtend,

Drs. A. Postema

Voorzitter van de vaste commissie voor Buitenlandse Zaken, Defensie en Ontwikkelingssamenwerking